

ECOURI POLITICO-IDEOLOGICE ALE CONSFĂTURII PARTIDELOR COMUNISTE ȘI MUNCITOREȘTI DIN IUNIE 1960 (II)

Mihai Croitor, Sanda Borșa
Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, România

Abstract: *Our article focuses on the response of the Central Committee of the Chinese Communist Party to the Soviet informative note of June 21, 1960, as well as on the responses provided by the Chinese leaders to the secret letters sent by the Romanian Workers' Party, the Hungarian Socialist Workers' Party, the Polish United Workers' Party and the Mongolian People's Revolutionary Party after the completion of the Meeting of the Communist and Workers' Parties held in Bucharest in June 1960. Therefore, the article addresses the main ideological divergences that occurred within the communist camp in 1960.*

Keywords: Sino-Soviet split, Chinese Communist Party, Communist Party of the Soviet Union, Romanian Workers' Party, Hungarian Socialist Workers' Party, Polish United Workers' Party, Mongolian People's Revolutionary Party.

Într-un articol publicat anterior¹ detaliem amplul schimb epistolar determinat de masivele divergențe ideologice ivite în interiorul monolitului comunist pe parcursul Consfăturii partidelor comuniste și muncitorești, desfășurată la București între 24-26 iunie 1960.² Astfel, pe parcursul studiului în cauză identificăm și analizăm câteva scrisori adresate Comitetului Central (C. C.) al Partidului Comunist Chinez (P. C. C.) de către C. C. al Partidului Comunist din Cehoslovacia (P. C. Ch.),³ C. C. al Partidului Comunist Bulgar (P. C. B.),⁴ C. C. al Partidului Muncitoresc Român (P. M. R.),⁵ C. C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (P. C. U. S.),⁶ C. C. al Partidului Muncii din Albania (P. M. A.),⁷

¹ Vezi în acest sens: Mihai Croitor, Sanda Borșa, „Ecuri politico-ideologice ale Consfăturii Partidelor Comuniste și Muncitorești din iunie 1960 (I)”, în *Astra Salvensis*, an IV, număr 8, 2016, pp.187-202.

² Pentru o perspectivă detaliată asupra acestei consfături, vezi: Mihai Croitor (ed.), *La București s-a scris: „Sciziune!”*. Consfătura partidelor comuniste și muncitorești din iunie 1960, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013, passim.

³ Vezi: Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare A. N. I. C.), *Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe*, Alfabetice, dos. 2C/1948-1962, f. 162-168.

⁴ Vezi: *Ibidem*, *Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe*, Alfabetice-Dej, dos.4B, f. 158-162.

⁵ Vezi: *Ibidem*, *Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe*, Alfabetice, dos.7C/1960, f. 3-23.

⁶ Vezi: *Ibidem*, *Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe*, Alfabetice, dos. 10U/1959-1960, f. 326-333.

C. C. al Partidului Socialist Unit din Germania (P. S. U. G.),⁸ C. C. al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar (P. M. S. U.),⁹ C. C. al Partidului Muncitoresc Unit Polonez (P. M. U. P.),¹⁰ și C. C. al al Partidului Popular Revoluționar Mongol (P. P. R. M.).¹¹ În cele ce urmează, ne vom cantona atenția asupra unora dintre scrisorile de răspuns adresate de către C. C. al P. C. C.

Pentru început, însă, merită a ne focaliza analiza asupra răspunsului chinez la nota informativă sovietică din 21 iunie 1960. Documentul în cauză fusese distribuit, ulterior, delegațiilor participante la Consfătuirea partidelor comuniste și muncitorești din iunie 1960, întâlnire convocată de către sovietici la București, unde urmau, de asemenea, a se desfășura ședințele Congresului al III-lea al P. M. R.¹² Pe cale de consecință, la 10 septembrie 1960, C. C. al P. C. C. răspundea acuzațiilor formulate de către sovietici pe parcursul notei informative din 21 iunie 1960,¹³ epistola în cauză fiind structurată pe șapte capitole distincte: „Despre epoca noastră”, „Despre problema războiului și a păcii”, „Despre coexistența pașnică”, „Problema trecerii pașnice”, „Despre activitatea organizațiilor democratice internaționale”, „Problema luptei împotriva revizionismului și a dogmatismului”, „Problema întăririi coeziunii”, precum și o anexă intitulată „Tezele părerilor în problema trecerii pașnice”.¹⁴ De la bun început, C. C. al P. C. C. înștiința partea sovietică de faptul că atât nota

⁷ Vezi: *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, Alfabetice, dos. 2A/1949-1960, f. 165-170.

⁸ Vezi: *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, Alfabetice-Dej, dos. 1G, f. 219-237.

⁹ Vezi răspunsul C. C. al P. C. C. la scrisoarea C. C. al P. M. S. U. din 8 septembrie 1960 în: *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, Alfabetice, dos. 8C/1960, f. 312-314.

¹⁰ Vezi: *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, Alfabetice-Dej, dos. 3P, f. 57-62.

¹¹ Vezi: *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, Alfabetice, dos. 5M/1951-1964, f. 24-32.

¹² *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, dos. 28/1964, vol. II, f. 27.

¹³ Merită a fi menționat faptul că nota informativă sovietică era organizată în jurul a șapte chestiuni distincte: „Cu privire la caracterul epocii contemporane”, „Problemele războiului și păcii”, „Cu privire la coexistența pașnică”, „Cu privire la diferitele forme ale trecerii la socialism”, „Cu privire la atitudinea tovarășilor chinezi față de activitatea organizațiilor democratice internaționale”, „Abaterea tovarășilor chinezi de la Declarație și Manifestul Păcii” și „Necesitatea cimentării lagărului socialist și a mișcării comuniste internaționale”. Vezi în acest sens: *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, dos. 33/1960, f. 4-68.

¹⁴ Vezi: *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, Alfabetice, dos. 8C/1960, f. 3-96.

informativă a C. C. al P. C. U. S., cât și raportul delegației C. C. al P. C. C. prezentă la București (și condusă de către Peng Zhen) formaseră obiectul unei ample analize în interiorul cercurilor de putere de la Beijing. Prin urmare, factorii decizionali chinezi nu ascundeau faptul că la acel moment relațiile dintre cele două partide (P. C. C. și P. C. U. S.) treceau printr-o „*criză serioasă*”, aceasta fiind, în viziunea Beijingului, rezultatul direct al acuzațiilor false proferate de către Kremlin.¹⁵ În egală măsură, autoritățile chineze contestau afirmațiile Moscovei, potrivit cărora disensiunile sino-sovietice debutaseră odată cu publicarea în aprilie 1960 a unei suite de articole,¹⁶ cu ocazia aniversării a 90 de ani de la nașterea lui Lenin (editoriale care promovau viziuni ideologice distincte, comparativ cu cele sovietice) sau odată cu divergențele manifestate în cadrul sesiunii Federației Sindicale Mondiale (F. S. M.), desfășurată între 5-8 iunie 1960 la Beijing.¹⁷ „*În nota informativă a C. C. al P. C. U. S.-sublinia răspunsul Beijingului-se face încercarea de a convinge lumea că disputele dintre cele două partide ale noastre își au ca izvor faptul că în ultimul timp, în special în articolele și în expunerea consacrate celei de a 90-a aniversări a nașterii lui V. I. Lenin, precum și în cuvântările rostite în cadrul sesiunii Consiliului General al Federației Sindicale Mondiale care s-a desfășurat la începutul lunii iunie 1960 la Pekin, tovarășii chinezi au abandonat marxism-leninismul și Declarația de la Moscova (din 1957, n. a.),¹⁸ revizuiindu-și poziția justă din trecut*”.¹⁹

În opinia factorilor decizionali de la Zhongnanhai, divergențele ideologice sino-sovietice debutaseră în februarie 1956, odată cu convocarea Congresului al XX-lea al P. C. U. S. Potrivit părții chineze, două chestiuni fundamentale par a fi deranjat Beijingul pe parcursul

¹⁵ Potrivit răspunsului chinez din 10 septembrie 1960: „*În prezent relațiile dintre cele două partide ale noastre trec printr-o criză serioasă. În cuvântările rostite de delegația P. C. U. S., în frunte cu tov. Hrușciov, în cadrul întâlnirilor partidelor frățestre la București și în nota informativă a C. C. al P. C. U. S. adresată C. C. al P. C. C. și difuzată cu prilejul acestor întâlniri au fost formulate acuzații cât se poate de grave la adresa Partidului Comunist Chinez, acuzații care sunt în contradicție cu faptele*” (*Ibidem*, f. 6).

¹⁶ În fapt este vorba de trei articole distincte: „*Trăiască leninismul*”, „*Înainte, pe calea arătată de marele Lenin*” și „*Să ne unim sub steagul revoluționar al lui Lenin!*”, ultimul elaborat de către Lu Dingyi. Vezi: *Long Live Leninism*, Peking, Foreign Languages Press, 1960, passim

¹⁷ Vezi în acest sens: A. N. I. C., *Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe*, dos. 34/1960, f. 1-13.

¹⁸ Pentru o privire de ansamblu asupra acestui document vezi: „*Declarația de la Moscova (noiembrie 1957)*”, în Mihai Croitor (ed.), *În umbra Kremlinului: Gheorghe Gheorghiu-Dej și geneza Declarației din Aprilie 1964*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2012, pp. 430-446.

¹⁹ A. N. I. C., *Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe*, Alfabetice, dos. 8C/1960, f. 7.

desfășurării congresului în cauză: procesul destalinizării și problema trecerii pașnice de la capitalism la socialism (implicit doctrina coexistenței pașnice). Astfel, discursul secret rostit de către Nikita S. Hrușciiov la 25 februarie 1956,²⁰ pe parcursul căruia recurgea la o amplă condamnare a abuzurilor staliniste, a fost receptat cu răceală la Beijing. Bunăoară, epistola chineză sublinia următoarele: „*Tovarășul Hrușciiov, în raportul său secret, fără să facă o analiză marxistă completă în privința lui I. V. Stalin, de fapt a șters dintr-o trășătură de condei, marile merite ale lui I. V. Stalin în lupta pentru apărarea leninismului, împotriva imperialismului și pentru construirea socialismului în Uniunea Sovietică [...] Partidul Comunist Chinez pe de o parte a exprimat Comitetului Central al P. C. U. S. punctul său diferit de vedere, iar pe de altă parte, răspunzând la atacurile serioase ale imperialiștilor a publicat în diferite momente articolele «Despre experiența istorică a dictaturii proletariatului» și «Încă o dată despre experiența istorică a dictaturii proletariatului»,²¹ în care a făcut o apreciere sub toate aspectele a lui I. V. Stalin, a înfirmat născocirile nerușinate ale imperialiștilor și ale acoliților lor, a apărat prestigiul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, a apărat unitatea lagărului socialist în frunte cu Uniunea Sovietică, a apărat unitatea mișcării comuniste internaționale*”.²² A doua chestiune deranjantă pentru chinezi fusese reprezentată de viziunea sovietică cu privire la trecerea pașnică de la capitalism la socialism, viziune expusă pentru prima oară în cadrul Congresului al XX-lea al P. C. U. S. și reiterată pe parcursul desfășurării Consfătuirii partidelor comuniste și muncitorești de la Moscova, din noiembrie 1957. Pe cale de consecință, nu e surprinzător faptul că autoritățile chineze subliniau următoarele: „*Am declarat că nu suntem de acord cu formularea unilaterală a problemei trecerii pașnice, expusă de tovarășul Hrușciiov la Congresul XX al P. C. U. S. (din februarie 1956, n. a.). Totuși, mergând în întâmpinarea dorințelor tovarășilor sovietici, am acceptat ca în Declarația de la Moscova (din noiembrie 1957, n. a.) unele pasaje privitoare la formularea problemei trecerii pașnice să fie coordonate cu felul cum s-a pus această problemă de către Congresul XX al P. C. U. S.*”²³

Odată finalizate considerațiile cu privire la originea diferendelor ideologice sovieto-chineze, epistola C. C. al P. C. C. din 10 septembrie 1960 răspundea punctual acuzațiilor formulate de către liderii politici de la Kremlin, prima chestiune fiind reprezentată de „*caracterul epocii*

²⁰ Pentru o perspectivă detaliată asupra raportului în cauză, vezi: *Ibidem*, *Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe*, dos. 23/1956, f. 2-61.

²¹ Vezi în acest sens: *The Historical Experience of the Dictatorship of the Proletariat*, Peking, Foreign Languages Press, 1959, *passim*.

²² A. N. I. C., *Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe*, Alfabetic, dos. 8C/1960, f. 8-9.

²³ *Ibidem*, f. 10.

contemporane”. Astfel, în cadrul notei informative din 21 iunie 1960, liderii P. C. U. S. reproșau factorilor decizionali chinezi faptul că interpretau perioada contemporană ca fiind exclusiv „*epoca imperialismului, războaielor și revoluțiilor*”;²⁴ o atare interpretare denotând, în viziunea sovieticilor, absența unei perspective multilaterale de interpretare. În replică, liderii comuniști chinezi respingeau acuzațiile formulate de către sovietici, adăugând, însă, faptul că evoluțiile internaționale survenite după moartea lui Lenin, nu alteraseră, totuși, preceptele fundamentale ale leninismului.²⁵ Prin urmare, factorii decizionali de la Beijing identificau două interpretări distincte ale epocii contemporane: „*prima apreciere pornește de la metoda marxist-leninistă a analizei de pe poziții de clasă, de la concepția materialistă a istoriei și studierea științifică a realității înconjurătoare; aceasta este aprecierea dată în Declarația de la Moscova (din 1957, n. a.), aprecierea pe care o urmează cu consecvență comuniștii chinezi; a doua apreciere reprezintă o abatere de la metoda marxist-leninistă a analizei de pe poziții de clasă, pornește de la concepția idealistă despre istorie și de la născociri subiective; aceasta este aprecierea dată de tovarășul Hrușciov și de către un număr de alți tovarăși care împărtășesc concepțiile lui*”.²⁶

Pe parcursul desfășurării Congresului al XX-lea al P. C. U. S. (februarie 1956), liderii comuniști sovietici elaboraseră o nouă viziune ideologică privind posibilitatea „*preîntâmpinării războaielor*” în perioada contemporană.²⁷ De altfel, chestiunea în cauză va fi reafirmată inclusiv în cuprinsul Declarației partidelor comuniste și muncitorești, adoptate la Moscova în noiembrie 1957, unde se subliniau următoarele: „*În prezent, forțele păcii au crescut într-atâta încât există posibilitatea reală de a preîntâmpina un*

²⁴ *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, dos. 33/1960, f. 12.

²⁵ *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, Alfabetic, dos. 8C/1960, f. 22.

²⁶ În egală măsură, liderii comuniști chinezi adăugau următoarele: „*Deși a doua concepție poate să stârnească pentru un timp valvă, dar în ultimă instanță ea va fi inevitabil înfirmată de viața însăși. De exemplu, a trecut un an de la întâlnirea tovarășului Hrușciov cu Eisenhower la Camp David, dar se pune întrebarea, în ce își găsește expresie așa numita «eră nouă» în relațiile internaționale și «punctul de cotitură în istoria omenirii»? Au devenit oare într-adevăr, la urma urmelor, Eisenhower și cei de o seamă cu el îngeri ai păcii din pricină că unui comunist le-au întins ramura de măslin? Numeroasele aprecieri ale tovarășului Hrușciov și ale unor alți tovarăși (sic!), aprecieri în care imperialismul este înfrumusețat, nu au putut câtuși de puțin să-i împiedice pe imperialiști să-și continue cursa înarmărilor, pregătirile de război și să se dedea la provocări împotriva Uniunii Sovietice, ci au stârnit numai divergențe serioase ideologice și politice în rândurile proletariatului internațional și ale popoarelor din lumea întreagă, cauzând în felul acesta prejudicii cauzei păcii în întreaga lume și cauzei socialismului*” (*Ibidem*, f. 29-30).

²⁷ *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, dos. 33/1960, f. 17.

război”.²⁸ În cadrul notei informative din 21 iunie 1960, liderii sovietici îi acuzau pe cei chinezi de faptul că se distanțează de interpretarea comună a partidelor comuniste și muncitorești asupra chestiunii „războiului și păcii”, Beijingul catalogând posibilitatea „preîntâmpinării războaielor” drept o „iluzie”.²⁹ În scrisoarea de răspuns din 10 septembrie 1960, C. C. al P. C. C. recurgea la o amplă analiză a chestiunii în cauză. Bunăoară, potrivit părții chineze, problema „războiului și a păcii” trebuia să fie analizată dintr-o dublă perspectivă. Astfel, deși posibilitatea preîntâmpinării unui război mondial erau una de luat în seamă, totuși nu putea fi negată posibilitatea izbucnirii unui atare conflict, tocmai datorită naturii „agresive” a „imperialismului”. Or, potrivit părții chineze, Kremlinul era adeptul primei perspective, ignorând-o sistematic pe cea de-a doua. Expozitiv, din această perspectivă, este următorul fragment: „În ce constau în acest caz divergențele dintre noi și C. C. al P. C. U. S. în problema preîntâmpinării unui nou război? Aceste divergențe constau în primul rând în faptul că C. C. al P. C. U. S. transformă o luptă actuală cum este lupta pentru preîntâmpinarea războiului mondial, pentru preîntâmpinarea războiului nuclear, pentru dezarmare și pentru interzicerea armei nucleare, în iluzii nereale cu privire la lichidarea în condițiile actuale a tuturor războaielor, cu privire la distrugerea tuturor tipurilor de armament, cu privire la înfăptuirea «unei lumi fără arme, fără armate și fără războaie» [...] În al doilea rând, divergențele dintre noi și C. C. al P. C. U. S. constau în problema dacă trebuie să se recunoască existența a două posibilități în ceea ce privește războiul mondial. Declarația și Manifestul Păcii adoptate de consfăturile de la Moscova (din noiembrie 1957, n. a.) indică atât posibilitatea preîntâmpinării războiului, cât și pericolul dezlănțuirii unui război de către imperialiști și necesitatea care decurge de aici de a spori vigilența”.³⁰

În nota informativă din 21 iunie 1960, liderii sovietici acuzau factorii decizionali de la Beijing de faptul că „pun la îndoială”

²⁸ „Declarația de la Moscova (noiembrie 1957)”, în Mihai Croitor (ed.), *În umbra Kremlinului: Gheorghe Gheorghiu-Dej și geneza Declarației din Aprilie 1964*, p. 434.

²⁹ A. N. I. C., *Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe*, dos. 33/1960, f. 18.

³⁰ De asemenea, în cadrul scrisorii din 10 septembrie 1960, liderii comuniști chinezi adăugau următoarele: „Acest lucru îl recunosc uneori și tovarășii sovietici, printre care și tovarășul Hrușciov. Dar în realitate când tovarășii chinezi indică existența acestor două posibilități, necesitatea de a demasca primejdia dezlănțuirii de către imperialiști a unui nou război și cheamă popoarele să dea dovadă de vigilență, tovarășii sovietici ne copleşesc cu reproșuri, declarând că aceasta ar însemna că negăm posibilitatea preîntâmpinării unui război mondial, că «nu credem» în forțele păcii, că «sparalizăm voința activă a oamenilor». Toate acestea arată un singur lucru: tovarășii sovietici consideră de fapt că există o singură posibilitate, posibilitatea preîntâmpinării războiului mondial, că există de pe acum o posibilitate fatală de a evita războiul mondial și că nu mai există posibilitatea dezlănțuirii de către imperialism a unui război mondial”. Vezi în acest sens: *Ibidem*, *Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe*, Alfabetic, dos. 8C/1960, f. 36-37.

fundamentele doctrinei coexistenței pașnice.³¹ Drept urmare, în răspunsul din 10 septembrie 1960, autoritățile chineze respingeau alegațiile sovietice, principalul argument invocat de către Beijing fiind reprezentat de faptul că încă din 1954, la inițiativa părții chineze, Republica Populară Chineză (R. P. C.) împreună cu India și Birmania adoptaseră „cele cinci principii ale coexistenței pașnice”.³² Mai mult decât atât, liderii comuniști chinezi proclamau identitatea pozițiilor P. C. C. și P. C. U. S. cu privire la doctrina coexistenței pașnice. „*Poziția comuniștilor chinezi în problema necesității de a realiza coexistența pașnică a țărilor cu orânduiri sociale diferite-sublinia scrisoarea din 10 septembrie 1960-nu se deosebește de poziția tovarășilor sovietici. Concepția noastră despre coexistența pașnică își găsește expresia în cele cinci principii cunoscute și în această problemă nu există niciun fel de neclaritate*”.³³

În egală măsură, chestiunea formelor de „*trecere de la capitalism la socialism*” avea să formeze obiectul răspunsului chinez din 10 septembrie 1960. În cadrul notei informative din 21 iunie 1960, sovieticii acuzau Beijingul de faptul că negau posibilitatea căii pașnice de preluare „*a puterii de către proletariat*”.³⁴ Merită a fi menționat faptul că posibilitatea pașnică a preluării puterii fusese preliminară pentru prima oară pe parcursul desfășurării Congresului al XX-lea al P. C. U. S. (februarie 1956).³⁵ Răspunsul chinez era, însă, unul fără echivoc: „*Tovarășul Hrușciov neagă următoarea legitate: forțele reacționare vor opune neapărat o rezistență serioasă forțelor revoluționare și poporul trebuie să fie pregătit pentru a da o ripostă violenței contrarevoluționare cu ajutorul violenței revoluționare. Aici el neagă de fapt legitățile luptei dintre revoluție și contrarevoluție, legități care au fost confirmate de Revoluția din Octombrie, au fost confirmate de nenumărate ori de toate revoluțiile populare și care au fost confirmate de Declarația de la Moscova (din noiembrie 1957, n. a.)*”.³⁶ În argumentarea propriei poziții, liderii P. C. C. readuceau în discuție evenimentele petrecute pe parcursul Consfătuirii partidelor comuniste și muncitorești de la Moscova, din noiembrie 1957, când delegația chineză a formulat o serie de obiecții vis-a-vis de proiectul de declarație pregătit de sovietici, una dintre aceste obiecții vizând includerea „*căii violente*”

³¹ *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, dos. 33/1960, f. 25.

³² Cele cinci principii ale coexistenței pașnice: „*respectarea reciprocă a integrității teritoriale și a suveranității, neagresiune, neamestec în treburile interne, egalitate în drepturi și avantaje reciproce, coexistență pașnică*”. Vezi în acest sens: *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, Alfabetice, dos. 8C/1960, f. 45.

³³ *Ibidem*, f. 51.

³⁴ *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, dos. 33/1960, f. 44.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, Alfabetice, dos. 8C/1960, f. 59.

alături de cea „pașnică” în conținutul declarației.³⁷ Pe cale de consecință, în privința chestiunii „*tregerii de la capitalism la socialism*”, autoritățile chineze recunoșteau atât calea pașnică/parlamentară, cât și și cea violentă, fără, însă, prevalența uneia sau alteia.³⁸

După cum menționam anterior, în cele ce urmează ne vom cantona atenția asupra unor epistole expediate de C. C. al P. C. C. către conducerile partidelor comuniste și muncitorești care, ulterior Consfătuirii de la București, condamnaseră viziunile ideologice chineze. De pildă, la 18 septembrie 1960, Beijingul expedia Bucureștiului o scrisoare de răspuns la epistola din 2 august 1960.³⁹ De la bun început, scrisoarea C. C. al P. C. C. identifica identitatea ideologică dintre C. C. al P. C. U. S. și C. C. al P. M. R., mărgininu-se la a sublinia faptul că răspunsul la acuzațiile proferate (și) de București putea fi identificat în scrisoarea din 10 septembrie 1960, adresată liderilor politici sovietici.⁴⁰ Ce-a mai mare parte a epistolei C. C. al P. C. C. avea, însă, să fie dedicată organizării și modalității de desfășurare a Consfătuirii partidelor comuniste și muncitorești de la București (24-26 iunie 1960). De altfel, liderii chinezi vor adresa autorităților de la București două întrebări retorice: „*Poate fi oare considerată justă și echitabilă poziția pe care v-ați situat în calitate de comuniști și de gazdă care a invitat oaspeți? Puteți oare să spuneți cu mâna pe inimă că aveți conștiința împăcată?*”⁴¹ Contestând afirmația C. C. al P. M. R., potrivit căruia Consfătuirea de la București se desfășurase „*în spirit democratic și tovarășesc*”,⁴² autoritățile chineze susțineau faptul că scopul ultimativ al convocării acestei întâlniri fusese condamnarea P. C. C., fiind utilizată metoda „*atacului prin surprindere*”.⁴³ De altfel, causticul rechizitoriu

³⁷ Pentru o perspectivă detaliată asupra acestei declarații, vezi: Mihai Croitor, *România și conflictul sovieto-chinez (1956-1971)*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2009, pp. 156-164.

³⁸ A. N. I. C., *Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe*, Alfabetice, dos. 8C/1960, f. 60.

³⁹ Pentru o perspectivă detaliată asupra scrisorii C. C. al P. M. R. adresate C. C. al P. C. C., vezi: *Ibidem*, *Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe*, Alfabetic, dos. 7C/1960, f. 3-23.

⁴⁰ Potrivit epistolei chineze din 18 septembrie 1960: „*În scrisoarea dv. vă declarați pe de-a întregul de acord cu condamnările la adresa Partidului Comunist Chinez cuprinse în nota informativă a C. C. al P. C. U. S. (din 21 iunie 1960, n. a.) trimisă C. C. al P. C. Chinez. În privința acestor condamnări am răspuns la 10 septembrie (1960, n. a.) Comitetului Central al P. C. U. S., printr-o scrisoare amănunțită. Copia acestei scrisori v-a fost trimisă și dv. Sperăm că veți cumpăni obiectiv și cu toată seriozitatea argumentele P. C. Chinez și P. C. U. S.*” Vezi: *Ibidem*, *Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe*, Alfabetic, dos. 8C/1960, f. 246.

⁴¹ *Ibidem*, f. 247.

⁴² *Ibidem*, *Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe*, Alfabetic, dos. 7C/1960, f. 4.

⁴³ Potrivit factorilor decizionali de la Beijing: „*În prima jumătate a zilei de 24 iunie (1960, n. a.), îndată după ce consfătuirea a fost deschisă în mod oficial, delegația noastră a adresat tovarășilor*

chinez nu îl ocolea nici pe liderul de la Kremlin, factorii decizionali de la Beijing afirmând tranșant următoarele: „*Tovarășul Hrușciov a adoptat la această consfătuire o atitudine patriarhală, arbitrară și samavolnică față de Partidul Comunist Chinez, adică a adoptat o poziție care se caracterizează prin relații de la «partidul părinte la un partid fiu», în loc de relații proprii partidelor frățestii, încercând să oblige Partidul Comunist Chinez cu ajutorul bastonului său diriguitor, să constrângă Partidul Comunist Chinez să se supună concepțiilor sale greșite care contravin marxism-leninismului*”.⁴⁴

La 23 septembrie 1960, C. C. al P. C. C. răspundea scrisorii C. C. al P. M. S. U. din 8 septembrie 1960, reiterând considerațiile cu privire la convocarea intempestivă a Consfăturii de la București din iunie 1960. Prin urmare, liderii chinezi subliniau faptul că sovieticii convocaseră întâlnirea în cauză uzând de un pretext, respectiv analizarea evoluțiilor internaționale survenite în urma eșecului summit-ului de la Paris din mai 1960.⁴⁵ În realitate, însă, potrivit Beijingului, singurul scop al convocării Consfăturii de la București rezida în condamnarea viziunilor ideologice promovate de către P. C. C.⁴⁶ Referindu-se la poziția adoptată de către delegația P. M. S. U. la București, scrisoarea chineză sublinia următoarele: „*În ceea ce privește delegația dv., ea n-a adoptat la aceste întâlniri o poziție justă; pe de altă parte, dv. continuați în scrisoarea dv. să justificați greșelile tovarășului Hrușciov și chiar învinuiți delegația P. C. Chineză că declarația ei cuprinde asemenea «momente» care constituie «învinuiri neîntemeiate». În legătură cu aceasta nu putem decât să ne exprimăm regretul nostru*”.⁴⁷ În ceea ce privește viziunile ideologice promovate de către P. C. C., viziuni contestate în cadrul epistolei C. C. al P. M. S. U. din 8 septembrie 1960, Beijingul sublinia faptul că își expusese propria interpretare în cadrul răspunsului, din 10 septembrie 1960, la nota informativă sovietică, adăugând următoarele: „*Sperăm că veți putea cântări în mod obiectiv și cu toată seriozitatea argumentele P. C. Chineză și ale P. C. U. S.*”.⁴⁸

*Gheorghiu-Dej și Hrușciov întrebarea: ce fel de consfătuire are loc, la urma urmelor? Și tovarășii români, și tovarășul Hrușciov au continuat să se eschiveze de la un răspuns clar. Despre ce fel de «spirit democratic și tovarășesc» poate să fie deci vorba, din moment ce nu ni s-a comunicat dinainte nimic, nici măcar despre caracterul consfăturii și nu ni s-a spus nimic clar la deschiderea consfăturii. Cum poate fi altfel calificată această atitudine, dacă nu atac prin surprindere?». Vezi în acest sens: *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, Alfabetic, dos. 8C/1960, f. 247.*

⁴⁴ *Ibidem*, f. 248.

⁴⁵ Pentru o perspectivă detaliată asupra acestei chestiuni, vezi: John Lewis Gaddis, *The Cold War: a new history*, New York, The Penguin Press, 2005, pp. 73-74, 167-168.

⁴⁶ A. N. I. C., *Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe*, Alfabetic, dos. 8C/1960, f. 312.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 313.

⁴⁸ *Ibidem*.

La 7 octombrie 1960, C. C. al P. C. C. răspundea epitoiei C. C. al P. M. U. P. din 14 septembrie 1960. De la bun început, scrisoarea chineză contesta afirmația polonezilor, potrivit cărora pe parcursul Consfăturii de la București, Nikita S. Hrușciiov nu uzase de metoda „atacului prin surprindere”.⁴⁹ Astfel, potrivit liderilor comuniști chinezi, la București, lucrările consfăturii se bazaseră exclusiv pe viziunile ideologice promovate de către sovietici în cadrul notei informative din 21 iunie 1960, fără însă a se permite o „discuție tovarășească” și fără a fi ascultate și argumentele chineze în sprijinul propriei linii politice.⁵⁰ Prin urmare, potrivit părții chineze: „Niciun partid marxist-leninist serios nu poate în niciun caz să tolereze o serie întreagă de afirmații și acțiuni ale tovarășului Hrușciiov, care vin în contradicție cu marxism-leninismul și cu Declarația de la Moscova (din 1957, n. a.), poziția patriarhală, arbitrară și samavolnică adoptată de el la această întâlnire, precum și apucăturile lui vicioase de mare putere, caracteristice prin atitudinea «unui partid-tată față de un partid-fiu» în relațiile dintre partidele frățești”.⁵¹ Pornind de la premisa că scrisoarea poloneză nu reprezenta nimic altceva decât o reiterare a acuzațiilor formulate la adresa P. C. C. de către sovietici în nota informativă din 21 iunie 1960, Beijingul îndemna Varșovia să studieze răspunsul chinez din 10 septembrie 1960, exprimându-și, totodată, speranța că liderii P. M. U. P. vor „putea cântări în mod obiectiv și serios argumentele P. C. Chinez și ale P. C. U. S.”.⁵²

În fine, la 24 octombrie 1960, C. C. al P. C. C. răspundea epistolei autorităților mongole din 26 septembrie 1960. Pe parcursul scrisorii C. C. al P. P. R. M. (intitulată „Punctul de vedere al Comitetului Central al Partidului Popular Revoluționar Mongol cu privire la nota informativă a C. C. al P. C. U. S., la declarația scrisă a P. C. Chinez și la răspunsul C. C. al P. C. Chinez la nota informativă a C. C. al P. C. U. S.”), autoritățile comuniste de la Ulaanbaatar reluau, în fapt, toate acuzațiile formulate de către sovietici vis-a-vis de „ereziiile” ideologice chineze.⁵³ Pe cale de

⁴⁹ Potrivit epistolei poloneze din 14 septembrie 1960: „În această lumină, afirmația că în problema adoptării comunicatului tov. Hrușciiov a folosit metoda unui «atac prin surprindere» este absolut neîntemeiată și jignitoare. Acuzațiile neîntemeiate cuprinse în declarația delegației P. C. Chinez, cu privire la preînsele metode neloiale care s-ar fi folosit față de ea la Consfătuirea de la București, sunt menite să stârneasce un protest cu atât mai mare, cu cât P. C. Chinez folosește în ultima vreme metode care nu pot decât să aducă prejudicii serioase coeziunii și forței mișcării muncitorești internaționale”. Vezi: *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, Alfabetice-Dej, dos. 3P, f. 59.

⁵⁰ *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, Alfabetice, dos. 8C/1960, f. 324.

⁵¹ *Ibidem*, f. 325.

⁵² *Ibidem*, f. 326.

⁵³ Vezi în acest sens: *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, Alfabetice, dos. 5M/1951-1964, f. 24-32.

consecință, în cadrul epistolei din 24 octombrie 1960, autoritățile chineze, referindu-se la alegațiile formulate de către liderii P. P. R. M., subliniau faptul că factorii decizionali de la Beijing răspunseseră acestor acuzații în scrisoarea din 10 septembrie 1960, adăugând următoarele: „*Dr. însă, fără să cântăriți în mod obiectiv și serios argumentele și faptele just prezentate în scrisoarea noastră, declarați totuși că sprijiniți o serie de greșeli serioase ale unor tovarăși sovietici, greșeli care constituie o abatere de la principiile fundamentale ale marxism-leninismului și ale Declarației de la Moscova (din 1957, n. a.), și în multe probleme repetați acuzațiile formulate de C. C. al P. C. U. S. la adresa noastră, lucru cu care nu putem decât să ne exprimăm regretul nostru*”⁵⁴

Analiza epistolelor mai sus menționate ne permite formularea câtorva considerații finale. În primul rând, se remarcă trimiterile constante în scrisorile de răspuns ale C. C. al P. C. C. către epistola din 10 septembrie 1960 (concepută ca o replică la nota informativă sovietică din 21 iunie 1960), o atare strategie având drept scop ultimativ o înțelegere în profunzime a preceptelor ideologice chineze. În al doilea rând, merită a fi menționat faptul că, precum procedaseră și sovieticii, liderii comuniști chinezi își vor legitima propriile viziuni ideologice prin apelul la comandamentele ideologice ale Declarației de la Moscova, din 1957. În fine, se poate constata faptul că în scrisorile de răspuns, Beijingul va sancționa identitate de vederi dintre P. C. U. S. și partidele comuniste și muncitorești, semnatare ale scrisorilor analizate pe parcursul acestui studiu, exprimându-și speranța că, într-un final, acestea din urmă se vor apleca cu maximă obiectivitate asupra divergențelor ideologice sino-sovietice. Era începutul unei polemici sovieto-chineze care, pe parcursul următorilor ani, va primi profunde conotații publice.

⁵⁴ *Ibidem*, Fond C. C. al P. C. R.-Secția Relații Externe, Alfabetic, dos. 8C/1960, f. 338.

